

Acintya bhedābheda

Shrivatsa Goswami

Shrivatsa Goswami abból az ősi papi családból származik, mely napjainkig Gopāla Bhaṭṭa Gosvāmī híres Rādhā-ramaṇa templomában teljesít szolgálatot az indiai Vṛndāvanában. Shrivatsa munkáját, aki egy személyben vallástörténész és gyakorló hívő, a Harvard Divinity School Világvallások Kutatóközpontja vendégkutatói meghívással ismerte el az 1970-es évek közepén. Főműve egy igen részletes tanulmány Jīva Gosvāmī Ṣaṭ-sandarbhájáról, melynek összetett filozófiája egész életén át kutatásának középpontjában áll. Shrivatsa számos irodalomtudományi munkája közül említést érdemel a John Stratton Hawley-val közösen írt At Play with Krishna: Pilgrimage Dramas from Vrindaban (Színjáték Kṛṣṇával: zarándok-színművek Vṛndāvanából. Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1981), illetve az egyedül jegyzett „Rādhā: The Play and Perfection of Rasa” (Rādhā: a rasa játéka és tökélye), mely a The Divine Consort: Rādhā

and the Goddesses of India (Az isteni társnő: Rādhā és India istennői. Berkeley, University of California Press, 1982) című tanulmánykötetben jelent meg. Az indiai filozófiák enciklopédiájának (főszerkesztő: Karl. H. Potter) szintén szerkesztőbizottsági tagja. Shrivatsa alapítója és igazgatója a vaiṣṇava filozófia és hagyomány terjesztésére létrehozott Śrī Caitanya Prema Saṁsthāna elnevezésű tudományos és kulturális intézetnek.

Shrivatsa Goswami: Ismeri S. K. De munkáit?

Steven Rosen: Igen, persze. Csodálatraméltó kutatást végzett. Igazán alapos, különösen, ahogy a vaiṣṇava hagyomány történetét dolgozza fel. A *siddhāntāja*, a szemlélete azonban sok kívánnivalót hagy maga után...

Shrivatsa Goswami: Ez a lényeg. Habár mindez ideig az övé a legjobb, legátfogóbb áttekintés a caitanyaita, azaz a gauḍīya vaiṣṇava hagyományról, legalábbis az angolul megjelentek közül, szemlélete egyáltalán nem caitanyaita. Nincs szeme hozzá, hogy meglássa Caitanyát.

S.R.: Ezt minek tulajdonítja? Hiszen a kutatást igenis elvégezte...

Shrivatsa Goswami: Saját objektivitás-felfogásának az áldozata.

S.R.: Pszeudo-objektivitás.

Shrivatsa Goswami: [nevet] Hát, mindenképpen megvalósított valamiféle objektivitást, de éppen ez nem engedte, hogy behatoljon a hagyomány szellemébe. Tisztában kell lennünk az effajta objektivitás korlátaival, különben képtelenség behatolni a hagyományba. Vegyük például azt, ahogy a *Bhakti-ratnākarāt* megközelíti. S. K. De jóformán csak annyit tud elmondani róla, hogy ez egy „áltörténeti munka”. Pedig sokkal többről van szó: a vrajai caitanyaita hagyomány 16–17. századi történetének igenyes és részletes bemutatásáról...

S.R.: Hát, be kell vallanom, hogy saját kutatásaim során valóban találkoztam történeti

nehézségekkel olyan munkák esetében, mint a *Bhakti-ratnākara*, a *Prema-vilāsa*, a *Karṇānanda* vagy a *Narottama-vilāsa*. Egyes időpontok és események nem stimmelnek. A *Bhakti-ratnākara*hoz írt bengáli bevezetőjében Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura is megjegyzi, hogy a könyv részei történeti szempontból nem tekinthetők pontosnak. Denek tehát bizonyos értelemben igaza lehet. Mivel magyarázná e munkák történeti következetlenségeit?

Shrivatsa Goswami: Minden attól függ, hogyan definiáljuk a történelmet, illetve hogyan közelítünk a történelemhez. Tudja, Śrī Caitanya megadja az értelmezés kulcsát: *acintya bhedābheda*. Igen, ez az: „a valóság felfoghatatlan különbözősége a nem-különbözőségben”. Az emberek általában azt hiszik, hogy az *acintya bhedābheda*t csak olyan területeken lehet alkalmazni, mint a metafizika vagy az ontológia. Én azonban úgy gondolom, az indiai filozófia rendszereknek – s különösen Śrī Caitanya *acintya bhedābheda* rendszerének – abban rejlik a valódi szépségük, hogy az emberi létezés minden dimenziójára alkalmazhatók. Ha egy filozófiai rendszer erre nem alkalmas, akkor a valóságnak csak egy részét magyarázza. Részleges, relatív valóságot pedig az indiai filozófia nem fogad el igazságként.

Ez azért van így, mert a filozófia nem pusztán tudományos gyakorlat. Nyugaton sem volt az, legalábbis a kezdetekben nem. A valóság utáni kutatás eszközének, az egyén életére nézve meghatározó iránymutatásnak tekintették. Śrī Caitanya filozófiai rendszerét is alkalmazni kell tehát, és csak ezen az alkalmazáson keresztül válik távlataiban is érthetővé a valóság minden aspektusa, így a történelem is. Másképp igen nehéz elhelyezni a caitanyita hitű történészek felfogását.

S.R.: Ez az én konklúzióm is. Nyilvánvaló, hogy a vaiṣṇava történészek másra helyezték a hangsúlyt. Nyugaton a történelem általában tényeket és adatokat jelent. Indiában azonban, különösen Caitanya Mahāprabhu, illetve követőinek első, második és harmadik nemzedékének idején az események sora korántsem volt olyan fontos, mint a *rasa*, vagyis érzés átadása. Śrī Caitanya követői számára a „történelem” a *bhāva*, az érzelem megragadását jelentette, mivel csak *ezáltal* értheti meg valaki igazán a korszakot – csak így *léphet be* a korszakba annak legigazabb értelmében. Ezeknek a vallásos „történészeknek” – ha lehet így nevezni őket – sokkal fontosabb volt a kor igazságának átadása, mint a kronologikus sorrend vagy a külső események. Ezt is följegyezték, de ez csak másodlagos volt az isteni *līlā* sokkal fontosabb elvéhez képest. Ez tehát egy másik szempont a történeti hitelesség megállapításánál.

Shrivatsa Goswami: Igen. Mindkettő fontos. De mint említette, a totalitás, a lényeg a fontosabb. Ez pedig az *acintya bhedābheda*. Ön már összekapcsolta a kettőt. Rendben. Amikor történelemről beszélünk – hogyan döntjük el, hogy mi számít történelemnek és mi nem? Nyilvánvaló, hogy amikor például Kṛṣṇadāsa Kavirāja a *Caitanya-caritāmṛtāt* írta, vagy bármely más vaiṣṇava tudós valamilyen vallástörténeti értekezést állított össze, tisztában volt azzal, hogy nem pusztán történelmet vagy életrajzot ír. Nem. A történelem vagy az életrajz „nektárját” adták. *Caritāmṛtāt*. Érti?

Ez pedig azt jelenti, hogy ami a történeti folyamatokban vaiṣṇava szempontból, a szerzők gyakorlata és tradíciója szempontjából fontos – és amit magukba szívtak, amit *guruiktól* és társaiktól kaptak – az a lényegi igazság. És ők ezt próbálták meg nekünk átadni. Valójában csak ebből a nézőpontból nyer az egész purānikus hagyomány – vagy bármilyen hagyomány – történeti értelmet. De különösen az indiai történeti hagyomány hajlamos az eszmények történetét átadni. Itt érdektelenné válnak a kisebb részletek, ehelyett a valódi lényegét adják át egy adott történeti korszaknak vagy folyamatnak. Ebből a szempontból pedig a *Bhakti-*

ratnākara egy fontos szöveg. Ha a *Caitanya-caritāmṛta* fontos szöveg (és ezt De is elismeri), akkor a *Bhakti-ratnākara*t is fontosnak kellene elismerni. Ezek a művek a *siddhānta*t, a végkövetkeztetést közvetítik.

Holisztikus megközelítés híján nem írhatunk hiteles történeti beszámolót, legalábbis vaiṣṇava szempontból nem. Egy nagyon jó barátom és kollégám például, a néhai A. L. Basham egy monumentális művet hagyott a világra, *A csoda, ami India volt* (*The Wonder That Was India*) címmel. De miért írja azt, hogy „volt”? A 20. században ír, és India volt? Jelenleg talán nem létezik az a valóság, amit úgy hívnak, hogy India?! Tanulmánya a 10. századnál véget ér. India volt. Nem pedig van. Számára tehát a téma le van zárva.

S.R.: Miért állt meg a 10. századnál? Az indiai történelem néhány legjelentősebb epizódja épp ezután következett.

Shrivatsa Goswami: Éppen erről van szó. Nem lehet vitába szállni a történész választásával. És itt lép be a képbe a szubjektivitás. Itt szól hozzánk az *acintya bhedābheda*. Szubjektivitás/objektivitás. Bármit csináljanak a Basham-félék, az egyszerre szubjektív és objektív. Objektív abban az értelemben, hogy megpróbál elég pontos, hiteles, tudományos és átfogó lenni azoknak a tényeknek az átadásában, amit tanulmányának kiválasztott időkeretei között Indiára vonatkozóan összegyűjtött. De miért áll meg a 10. századi Indiánál? Elmegetett volna a 15. századig, Śrī Caitanya megjelenéséig, vagy még tovább. Ez az ő szubjektivitása. Anyagi szempontból sohasem fogunk teljesen objektív írást találni.

S.R.: Az ideális az, hogy ha valaki elérte a tiszta odaadás szintjét, akkor egy lelki, mindent magában foglaló látásmódra tesz szert. Eljut az érzékelésnek arra a területére, ahol a szubjektivitás és az objektivitás egybeesik. Az abszolút szintre. Ez lenne a történetírás tökéletes kiindulópontja. Nem?

Shrivatsa Goswami: Természetesen. De az igazat megvallva, amiről ön beszél, az nem tartozik a diszkurzív értelmezések területéhez. Fölötte áll annak. Most a *śāstra*, a szentírás skolasztikus hagyományáról beszélünk. A *śruti*, az isteni kinyilatkoztatás egy más kérdés. Egy teljesen más téma. Ott nincs szükség történetekre, nincs szükség szempontokra. De ez természetesen nem lenne praktikus. Minket most ez a dolog mint a *vyavahāra*ban élőket érdekel.

S.R.: Milyen szót használt?

Shrivatsa Goswami: *Vyavahāra*. Az evilági valóság. A fenomenális világ. Ezen túl van a numenális – a *paraloka*, a *paramārtha*. Ön tehát az abszolút szintre elérték érzékeléséről beszél. Mi azonban minden kétséget kizáróan a kettősségek világában vagyunk. Ebben a világban el kell fogadnunk bizonyos normákat, bizonyos intellektuális folyamatokat, melyekkel kezelni tudjuk mindennapi tapasztalatainkat. Itt úja alkalmazható az *acintya bhedābheda*. Lelki lények vagyunk, akik az anyagi világban élnek. Egyszerre különbözőek és nem-különbözőek.

Visszatérve a *Caitanya-caritāmṛtához*, a *Bhakti-ratnākarához* és a hasonló jellegű többi, 17–18. századi műhöz: ezek egyszerre mondanak el szubjektív és objektív történeteket is...

S.R.: Én ezt kicsit másképp látom. Én ezeket a műveket evilágon túliaknak, a *śruti*hoz nagyon hasonlóknak tekintem. Az objektíven és a szubjektíven túlinak. Ami nem különbözik a *śāstrától*. Ezek abból a szempontból szubjektívek, hogy más dolgok mellett a szerző jellegzetes *rasáját*, azaz hangulatát hordozzák, objektívek pedig abból a szempontból, hogy az abszolút értelemben vett lelki tudást adják át. Ami pedig a történeti következetlenségeket illeti,

ezek az eltérő értékrendekből, az eltérő hangsúlyokból adódnak. A dátumokat nem tekinteték fontosnak. A filozófiai végkövetkeztetések és az alapvető teológiai igazságok voltak a fontosak.

Shrivatsa Goswami: Ez egyértelműen az ortodox nézőpont. Kritikai szempontból azonban bizonyos távolságból kell vizsgálnunk ezeket a műveket. Tudományosan. Kínában például a történelem a Hosszú Meneteléssel kezdődik és Maóval zárul. Mondhatnánk persze, hogy a konfuciánus és a többi ősi hagyományt is figyelembe kellene venni, az irányadó kínai történelem azonban ezekkel nem foglalkozik. Tehát ki dönt? Ez itt a kérdés: ki dönt? Ki dönti el, hogy ki a pogány? Ki dönti el, hogy ki az idegen? Ki dönti el, hogy ki a hitetlen? Ki dönti el, hogy ki a gazember? Felvállalhatom-e az ítéssz szerepét, és kijelenthetem-e, hogy mások gazemberek? Én soha. Ez egy szubjektív elképzelés. Az általam legazemberezettek szempontjából legalábbis biztos, hogy tévedek. [nevet]

S.R.: Hát, előfordulhat, hogy a *guru* legazemberezi a tanítványait, akik ezzel nyilvánvalóan egyet fognak érteni. [nevet] Természetes válaszuk pedig az lesz, hogy megpróbálnak magukon javítani.

Shrivatsa Goswami: Igen. Ez a személyes szabadság. Ön úgy döntött, hogy ennek a bizonyos *gurunak* a tanítványa lesz. Ez is szubjektív. S mégis, ideális esetben, a *guru* az abszolút igazságról szóló objektív tudást adja át. Láthatjuk tehát, hogy az *acintya bhedābheda* minden esetben érvényes. Mondhat bármilyen szituációt: politikait, történelmit, vallásit, az odaadással vagy a megismeréssel kapcsolatosat, azonnal be tudom mutatni, miként lesz rá érvényes az *acintya bhedābheda*, és hogyan tölti azt meg értelemmel.

Sem a tiszta szubjektivitás, sem a tiszta objektivitás nem elegendő. Az anyagi világban ugyanis a dolgok nem léteznek vegytiszta, elszigetelt formájukban. Egyszerűen nem léteznek. Aki ezen a szinten van, az végképp nem lehet objektív. Ez ugyanis óhatatlanul kérdéseket vet fel. Logikusan szólva: mi az objektivitás szubjektivitás nélkül? Az objektivitás szükségszerűen feltételezi, hogy tudjuk, mi a szubjektivitás, és viszont. Rengeteg ellentmondásos fogalmat csak az *acintya bhedābheda tattvával* lehet megmagyarázni.

S.R.: Ez úgy hangzik, mint az *acintya bhedābheda* védőbeszéde vagy logikai levezetése. Igaz, hogy amint Ön is mondta, az *acintya bhedābheda*t sokféleképpen és a lehető legnagyobb spektrumon belül lehet alkalmazni, leginkább azonban Kṛṣṇa és különböző energiái leírására, jellemzésére használják. Végso soron igen konkrét az alkalmazása: az abszolút és az abszolút energiáit, illetve ezek kölcsönhatását határozza meg. Igaz ugyanakkor, hogy az *acintya bhedābheda* elvének egyetemes alkalmazása is létezik, mivel Isten, a Legfelsőbb Személy mindenütt jelen van és – akár tudatában vagyunk akár nem – minden tapasztalatunkat áthatja. Végül is, ha *acintya*, azaz felfoghatatlan, hogyan lehetne most megmagyarázni? Lehet-e egyáltalán megmagyarázni?

Shrivatsa Goswami: Főleg azért tartották felfoghatatlannak, mert megfogalmazásának idején az akkori emberek számára ez forradalmi gondolatnak számított. A hagyományos módszerekkel nem lehetett megérteni.

S.R.: Én ezt egy kissé másként látom. Az eredeti szanszkrit *acintya* kifejezés szó szerint „felfoghatatlant”, „megérthetetlen”, „megfejtethetlent”, s talán „váratlant” is jelent. Példának okáért, Isten és teremtmése azonos, mivel a teremtés Belőle árad ki, s nem valaki másból. Ugyanakkor Ő mégis különbözik minden anyagtól, minden lelkitől – mindentől különbözik, ami létezik – mivel az összes rész, ami az egészet kiteszi, sosem válik Vele egyenlővé. Ebben az értelemben *acintya*, felfoghatatlan tehát az egyidejű egység és különbözőség. Meglehetősen szó szerint kell értelmezni.

Shrivatsa Goswami: Ahhoz azonban, hogy ezt a gyakorlatban is megérthessük, racionálisan kell érvelnünk. Lehet, hogy az *acintya bhedābheda* felfoghatatlan, ám korántsem irracionális. Hanem a racionalitáson túli. Sőt, csak egy bizonyos szinten, egy adott nép behatárolt gondolkodásához, racionalitás-normájához képest racionalitáson túli.

Ezzel kapcsolatban hadd idézzek egy példát a nyugati hagyományból. Arisztotelészről maradt ránk az ellentétek logikája. „A” nem „B”, illetve „A” nem „nem-A”. Nagyon egyszerű. Az ellentétek logikája. Ez uralta az egész nyugati civilizációt. Mindenben. A fejlődéshez azonban Bertrand Russellig és Alfred North Whiteheadig kellett várni. Ők mutatták be, hogy az igazi logika nem egyértékű logika. Téves az az elképzelés, hogy a logika kizárólag az ellentétek logikáját jelentené. Létezhet többértékű logika is. Végül Charles Hartshorne-nal vált teljessé a gondolatmenet. Hartshorne bebizonyította, hogy a valóság többértékű. *Acintya bhedābheda*. Az általa – természetesen nyugati szaknyelven – kifejtett igazság nagyon hasonlít ahhoz, amit Śrī Caitanya és Jīva Gosvāmī tanított.

Ebben a világban az átlagelmét egyszerű és egyértékű logikai rendszerek irányítják. Még Indiában is. Ez nem kizárólag nyugati jelenség. Śāṅkarācārya azon tétele, hogy a valóságot a „nem-különbözőség”, az *advaita* igazsága írja le, automatikusan maga után vonta a másik szélsőséget. Ha azt mondjuk, hogy „A” a valóság, akkor óhatatlanul előállnak mások, akik a „nem-A-t” fogják valóságnak tekinteni. Természetesen az ő érveik is ugyanolyan jól végiggondoltak lesznek. [*nevet*] Azonnal feltűnt tehát Madhva, és kijelentette, hogy a dualitás az egyetlen valóság. [*nevet*]

De Śāṅkara és Madhva is leegyszerűsített következtetésekre jutott, és egyértékű logikát használt. Eljött hát Śrī Caitanya, és kijelentette, hogy mindketten részben helyesen, részben helytelenül érveltek. Egyikük sem tévedett teljesen, és egyiküknek sincs tökéletesen igaz. Bebizonyította, hogy az *acintya bhedābheda* a végső valóság. Ezt egyébként Vyāsa is bebizonyította a purāṇikus hagyományban. Nimbārkaācārya úgyszintén. Szűkebb alkalmazhatósággal ugyan, de Rāmānuja is hasonló elvet prédikált. Számos hívő és tudós volt képes arra, hogy legalább egy bizonyos szintig felfogja ezt az igazságot, de Caitanya volt az, aki a maga tökéletességében fejtette ki ezt az elvet. Minden világi logikai rendszeren túl van, és egyben összhangot is teremt közöttük. Szupraracionális.

S.R.: Természetesen igaz, amit mond, de valahányszor kijelenti, hogy valami „túl van a közönséges logikán”, kritikának teszi ki magát. Azzal fogják vádolni, hogy a vak hitet hirdeti. Ez néhányszor a *bhaktit* is rossz hírbe hozta. A vitapartnerek időnként azzal vádolják a *bhaktákat*, hogy nem használják a kritikai érzéküket, hogy nem racionálisak. Ez különösen akkor válik veszélyessé, ha elvetjük a kizárt közép törvényét.

Azt akarjuk, hogy az ellentétek törvénye elgondolkodjon egy kicsit. Ha fel kell függesztenünk a logika bevett törvényeit, miközben az *acintya bhedābheda*ról – valami „magasabb rendű logikáról” – beszélünk, akkor lenniük kell olyan különleges körülményeknek és szabályoknak, amelyek indokolják ezt a felfüggesztést. Sem teljes egészében, sem önkényesen nem lehet felfüggeszteni, mivel ez abszurditásokhoz és az erkölcstelen élet megideologizálásához vezetne: „a bűn egyszerre erkölcstelen és erkölcsös!!!”... Már hallom is... Tudja, emiatt tartják néhányan „vak érzelmösségnek” a *bhaktit*.

Shrivatsa Goswami: [*nevet*] Ezért kell alapos képzettségre szert tenni a védikus teológia terén. Ha megnézi a hat gosvāmī életművét, a legmagasabb rendű szellemi munkának szentelt hat élet élő bizonyítékát fogja látni. A vak érzelmösség vádja tehát minden alapot nélkülöz. Ha csak az első hat gosvāmīt nézzük, egyedül ők hatvanhét kötetet hagytak ránk a szanszkrit bölcsélet minden lehetséges területéről, ideértve a legmélyebb filozófiát is. Példá-

jukat számos vaiṣṇava tanító követte, akik több száz értekezést írtak. Nem. Ez nem fanatikus érzelműsök munkája. Aligha. [*nevet*] Ez olyan valóban nyitott, kritikai szellemek munkája, melyhez foghatót ritkán találni ebben a világban.

A valódi értelmiséget azonban általában elnyomják. Vallási fanatikusnak és mindenféleképpen bélyegzik őket. Ki dönti el? Ki dönti el, hogy ki a fanatikus, és ki alkot maradandót az emberiség számára? A hatalom és a politika. Rossz kezekben pedig veszélyes a hatalom és a politika. Jó kezekben áldást jelentenek. Ez az *acintya bheda-bheda-vāda* egy másik dimenziója. Ugyanaz a jelenség lehet negatív és pozitív is, attól függően, hogyan használják. Caitanya Mahāprabhu tisztában volt ezzel. Ő is felhasználta a hatalmat és a politikát, hogy elterjessze hitének igazát.

S.R.: Hogyan?

Shrivatsa Goswami: Minden szervezési kérdésnél figyelembe vette korának politikai viszonyait. Zseniális ötlet volt. A „hatalmat” saját lelki céljai érdekében használta fel. Nézzük meg például a Hat Gosvāmī kiválasztását! Mi volt a döntő tényező? Miért tekintették őket Śrī Caitanya legjelentősebb utódainak? Végére is még Nityānanda Prabhu sem rendelkezett akkora hatalommal és tekintéllyel, mint ők hatan, hiszen ők lettek Śrī Caitanya hittételeinek rendszerbe foglalói és megszövegezői. Miért? Üzenete terjesztésének szempontjából fontosabbnak tekintette őket, mint Advaitācāryát vagy Svarūpa Dāmodarát, vagy akár Rāmānanda Rāyát. Miért? Még Prabodhānanda Sarasvatīnál is jelentősebb szerepet kaptak, pedig ő jól ismert *tridaṇḍī saṁnyāsī* és számos teológiai mű szerzője volt. Vajon miért került a Hat Gosvāmī ilyen különleges helyzetbe? Tud követni?

Bizonyos teológiai okok mellett, a választ a hatalom és a politika jelentőségének elemzésében találhatjuk meg. Śrī Caitanya tudta, milyen nagyszerű személyiség Prabodhānanda Sarasvatī, ám Prabodhānanda csak egy egyszerű *saṁnyāsī* volt. Hogyan irányíthatott volna valaha is egy mozgalmat? Sehogy. Ezért Śrī Caitanya olyanokat választott, akik anyagi hatalommal bírtak, akik alkalmasak voltak arra, hogy feltámasszák Vṛndāvanát. Kétségtelen, hogy lelki szempontból is alkalmasak voltak, de Mahāprabhu nem becsülte alá a hatalom és a politika jelentőségét sem.

Ha megnézzük Rūpát és Sanātanát, ők előkelő karṇāṭakai *brāhmaṇa* családból származtak, királyi ősöktől. A kor muszlim kormányának befolyásos minisztereiként is ismertek voltak. Tehát két okból is tiszteletre és követésre méltónak bizonyultak a tömegek számára. Hatalmi emberek voltak, Husszein sah miniszterei a 16. századi Bengáliában. Śrī Caitanya felhasználta a hatalmi gépezetről szerzett tudásukat. Jīva Gosvāmī is ugyanabból a családból származott. És ki volt Gopāla Bhaṭṭa?

S.R.: Egy fontos dél-indiai család sarja.

Shrivatsa Goswami: Pontosan. A *legfontosabb* śrī vaiṣṇava központ főpapjának egyetlen fia volt. Hatalom. Színtiszta hatalom. Pénz. Tekintély. Műveltség. A hatalom minden formája. Lehet, hogy Prabodhānanda nagyobb tudós volt, és ő is ugyanabból a családból származott, mint Gopāla Bhaṭṭa. De ő kolduló szerzetes volt. Ezért Mahāprabhu nem őt választotta vezetőnek.

Ezután jött Raghunātha Bhaṭṭa Gosvāmī. Ő közelebb volt a hatalom forrásához, mint az eddig említett négy Gosvāmī bármelyike. A Borostyán királyok *guruja* volt...

S.R.: Akárcsak Man Singh...

Shrivatsa Goswami: Igen, természetesen. Benáreszben, a kor nagy szellemi központjában élt. Ezek a királyok miatta, Raghunātha Bhaṭṭa miatt építettek templomokat

Benáreszben, és igen, Rūpa Gosvāmī Govindajī temploma is Raghunātha Bhaṭṭa irányítása alatt épült fel. Ennyire befolyásos volt. Voltak emberei, volt pénze, volt hatalma. A hatalom központja Benáresz volt. Ott pedig Raghunātha Bhaṭṭa apja, Tāpana Miśra volt a nagy *guru*. Ezért küldte Śrī Caitanya korábban Tāpana Miśrát Benáreszbe.

És aztán ott volt Raghunātha dāsa. A bőre alatt is pénz volt, ha használhatok egy ilyen szentségtörő kifejezést. Multimilliomos volt. Pedig csak *kāyastha* volt, még csak nem is *brāhmaṇa*! Śrī Caitanyát nem érdekelték az ilyesmik. Raghunātha pedig gazdag volt és lelkes. Ez számított. Olyan gazdag volt, mint egyes New York-i zsidó bankárok! [*nevet*] Mahāprabhu felhasználta legodaadóbb követői mindenfajta korábbi anyagi tőkéjét. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda természetesen szintén erre törekedett. [*nevet*] A módszer tehát már korábban is hozott némi sikert.

S.R.: A Hat Gosvāmī által tudósokként és hiteles *sādhuként* elért eredmények mindazonáltal igen jelentősek és csodálatosak voltak!

Shrivatsa Goswami: Épp erre kívánok rámutatni. Nem állíthatjuk, hogy a hatalom és a politika mindenképp rossz. Attól függ, mennyiben állítjuk a *kṛṣṇa-premā* szolgálatába. Ez Śrī Caitanya tanítása. Látja, egy rosszul értelmezett nyugati fogalom okoz számunkra gondot. Arisztotelész azt a hibás elgondolást hagyta ránk, hogy a valóság felparcellázható: „Ez kémia. Ez fizika. Ez matematika. Ez filozófia. Ez logika. Ez vallás.” A valóság azonban nem így működik. A fogalmak átfedik egymást. A valóságot nem lehet világosan elhatárolt kategóriákba osztani. A valóság terjeszkedik, vibrál, él. Az emberi tapasztalás tehát holisztikus:

minden összefügg és összekapcsolódik. Amint az állítjuk, hogy valami teljesen rossz, valami más pedig teljesen jó, ellentmondásba keveredtünk. Mesterséges paramétereket határoztunk meg. Ezt oldja fel az *acintya bhedābheda*: hogyan más és nem-más minden. Így foglalhatjuk össze dióhéjban Śrī Caitanya filozófiáját a valóság természetéről.

S.R.: Véleménye szerint hogyan hathatnak Śrī Caitanya tanításai a mai társadalomban? Hogyan lehet az *acintya bhedābheda*t napjainkban alkalmazni? Ez természetesen egy olyan kérdés, mellyel a mai hívőknek is szembesülniük kell. Az ISKCON például nyugati viszonyok között próbálja alkalmazni ezt a filozófiát, ami nem könnyű feladat. Ön szerint megfelelően működik a dolog? Milyen tanáccsal tudna szolgálni?

Shrivatsa Goswami: Azt hiszem, óriási lehetőségeink vannak. Nem mintha tagja lennék Prabhupāda mozgalmának, bár én is caitanyaita vagyok. Ugyanakkor, többé-kevésbé semleges vallástörténész-kutatóként csak csodálatomat fejezhetem ki az eredmények és a fejlődés előtt, amit ez a mozgalom fel tud mutatni. A felszínes megfigyelőt ez talán meglepi, de véleményem szerint Prabhupāda mozgalma erősebb és reménytelibb, mint valaha.

S.R.: Ez érdekes. Egyetérték önnel, mégis kíváncsi vagyok, hogy tekintettel mindazon problémákra, melyeket az ISKCON eddig átélt, hogy jutott erre a következtetésre. Ön miért látja így?

Shrivatsa Goswami: Tudom, hogy az ISKCON-nak politikai és spirituális természetű gondjai egyaránt voltak. De lenyűgözött az az érettség, amellyel a *bhakták* ezeket a problémákat kezelték. A problémák valójában elkerülhetetlenek. Ilyen az élet az anyagi világban. Prabhupāda azonban jól tanította követőit, amit az bizonyít, *ahogy a problémáikat kezelik*. Az ISKCON-nak már története van. Éretté vált. Az érettség számos jelét hordozza magán. Ahogy azt már Śubhānanda dāsának is említettem, s amit meg is jelentetett *Hare Krishna, Hare Krishna* című könyvében (New York, Grove Press, 1983): hiszem, hogy a mozgalom igazi ereje és dicsősége a névtelen, szerény, mégis őszinte *bhaktákban* rejlik. Nem a templomokban, nyolcvan millió *Gītā* kiosztásában, hatalmas bankszámlákban, vagy ehhez hasonló dolgokban. Ezek a dolgok is csak akkor válnak dicsővé, ha helyesen használják őket. Az igazi erő és dicsőség öt vagy tíz, szerény és őszinte *bhaktában* rejlik. Az ISKCON pedig rengeteg ilyennel rendelkezik. A nagy emberek jönnek és továbbállnak. Egy őszinte, egyszerű szív ugyanakkor mindig marad, s kész mindig szeretettel és odaadással dicsőíteni Kṛṣṇát. Ez az, ami életben tartja a mozgalmat.

S.R.: Köszönöm.

Shrivatsa Goswami: Hare Kṛṣṇa! Jaya Śrī Rādhe!